

Jilemnický pivovar bude sloužit jako muzeum historie lyžování

24. 09. 2010 13:02

Statutární náměstkyně hejtmána pro kulturu, památkovou péči a cestovní ruch Lidie Vajnerová (za SOS) a náměstek hejtmána pro evropské projekty Vít Příkaský (ČSSD) se zúčastní 30. září od 13 hodin slavnostního otevření rekonstruovaného Jilemnického pivovaru, který začne sloužit jako expozice historie lyžování připravená Krkonošským muzeem. Pro veřejnost se uskuteční slavnostní otevření 1. října v 15 hodin.

Objekt bývalého pivovaru čp. 1 byl postaven na počátku 18. století a patří mezi nejkrásnější barokní budovy města Jilemnice. Realizace projektu přispěl k naplnění několika cílů, přičemž tím hlavním cílem je zejména uchování evropského kulturního dědictví, což je zároveň jedna z prioritních oblastí Finančního mechanismu EHP/Norska.

Projekt „Expozice muzea v památkově chráněném objektu čp. 1 – Jilemnice“ získal v dubnu 2008 grant z Norska prostřednictvím Norského finančního mechanismu ve výši 927 198 EUR. Za tyto finanční prostředky byly v roce 2009 opraveny vnitřní prostory ve všech nadzemních podlažích severního traktu čp. 1, a do konce září 2010 byly tyto prostory vybaveny nábytkem.

Během posledního roku se severní trakt čp. 1 přeměnil k nepoznání. Generální dodavatel stavby, Stavební společnost s. r. o. Hostinné, provedl stavební úpravy ve všech nadzemních podlažích severního traktu. Stavební práce si vyžádaly náklady ve výši téměř 33 mil. Kč. Jsou tu sloupový multifunkční sál, výstavní sály Krkonošského muzea, do tržnice lidových řemesel, prostory pro depozitáře muzea i prostor pro budoucí Informační centrum mládeže. Z 5.

nadzemního podlaží je nádherný výhled na Jilemnici ze salonku ve věži.

Historická budova, kterou dnes označujeme číslem popisným 1, má půdorys ve tvaru L – kratší jižní křídlo (dříve užívané jako úřednická budova) a delší severní křídlo, ve kterém probíhala vlastní výroba piva (později zde byla umístěna již jen část technologie výroby piva). V současné době se dům č.p. 1 nachází na dvou stavebních parcelách a je ve vlastnictví dvou různých majitelů. O objektu budeme dále v textu mluvit pro zjednodušení jako o „pivovaru“, byť nebyl celý objekt nikdy pouze pivovarem.

Jsou sklepy pod domem starší než objekt sám? Jaká část „úřednické budovy“ souvisela svým provozem s provozem vlastního pivovaru? A jak vlastně chutnalo jilemnické pivo? Celou historii se již asi nedovíme, ale přesto – v různých historických pramenech, kronikách, soupisech majetku a dalších dokumentech několik poznámek o jilemnickém pivovaru, o „úřednické budově“ či o hospodářském zázemí jilemnického zámku zůstalo. Předkládáme tímto čtenáři krátkou zprávu o historii této zajímavé barokní stavby.

Hned v úvodu pro přehlednost a úplnost uvádíme, že někdy „**jilemnický pivovar**“ bývá označován také jako „starý zámek“. Tento název ale musíme rozhodně odmítnout, neboť /pivovar/ nebyl nikdy sídlem šlechty a vznikl mnohem později než vlastní zámecká budova.

Pivovar prostupuje až do bývalého panského hospodářského dvora tvořícího nedílnou součást zámeckého komplexu (pivovar stojí v bezprostřední blízkosti zámku). Existence pivovaru v Jilemnici je ale bezpečně potvrzena již v roce 1584. Připomíná se, že disponuje „dostatkem kádí i jiného nádobí pivovarského, nad kterýmžto pivovarem jsou sýpky k chování sladů a chmele“. Urbář z roku 1688 pivovar uvádí jako stavbu kamennou, zatímco sládkovo obydlí bylo dřevěné. Roční produkce dosahovala v té době 60 sudů.

První plán pivovaru pochází až z roku 1716, představuje půdorys přízemí pivovaru spojeného v tupém úhlu s obytným domem. Plán je uložen v archivu hrabat Harrachů ve Vídni a byl publikován Miroslavem Bartošem v roce 2004. Jestliže došlo ve dvacátých letech 18. století ke stavbě pivovaru v Jilemnici, tak nikoli podle tohoto návrhu.

V roce 1749 je v soupisu majorátních statků Žďár, Branná a Jilemnice zmíněn pivovar s měděnou pánví, pivním a chladícím štokem, pivním i vinným sklepem, půdou pro sklad, prostorem pro chmel a se starou i novou bednárnou.

Na mapě jilemnického panství A. Graupara z roku 1765 je vidět jednopatrový úřednický dům s portálem ve střední ose stavebně spojený s budovou pivovaru. Pro provoz pivovaru sloužilo levé boční křídlo (dnes označované jako severní trakt/křídlo č.p. 1), přední křídlo poskytovalo byty pro panské úředníky, ve kterém někteří bydleli až do 80. let 20. stol. a někteří zde měli i své kanceláře.

Fasovní kniha josefského katastru v roce 1785 nezaznamenává v katastrální obci Jilemnice pivovar jako samostatný.

V roce 1788 vypukl požár, při kterém pode kronikářského zápisu „největší díl velkých

domů shořel“. Kromě 114 domů s radnicí, střechy kostela se zvony a mobiliářem, fary, školy, kaple sv. Alžběty u zámku a dalších budov shořel i pivovar.

V roce 1838 postihl Jilemnicki znovu požár velikého rozsahu. O tomto požáru se zmiňuje i *Soudní popis a ocenění budov z roku 1839*, kde je uvedeno, že **objekt /pivovaru/ v roce 1838 vyhořel a byl nově postaven.** Pivovar byl nově „zděný jednopatrový objekt krytý pálenými taškami s připojeným křídlem, kde se nachází hlavní průjezd do zámeckého nádvoří“. V tomto popisu najdeme mimo jiné zmínku o „klenutém humnu spočívajícím na 10 kamenných sloupech“.

O 40 let později, tedy v roce **1884**, byl pořízen velmi **podrobný stavební popis** stavebními znalci určenými soudem. Zde se kromě mnoha dalších údajů uvádí např.: „obytné stavení 38,3 m dlouhé, 13,2 m široké. Budova pivovaru je v bezprostředním spojení 58,2 m dlouhá, 16,4 m široká a s přístavkem na severní straně“. O humnech se zde dozvíme: „... jsou klenutá, křížová klenba spočívá na 10 kamenných sloupcích, dlažba z kamenných desek. Do máčírny z cementového zdiva přitéká voda dřevěnými rourami...“.

V roce **1885 byl v pivovare rekonstruován starý hvozď** po anglickém způsobu nákladem 2380zl.

Po smrti Jana Nepomuka Arnošta hraběte z Harrachu v roce 1892 proběhlo soudní ocenění majetku hraběte a součástí obsáhlého elaborátu byl i podrobný popis všech budov a hospodářských objektů včetně jilemnického pivovaru. O pivovaru se zde mluví jako o „jednopatrové zděné budově kryté šindelem, s připojeným křídlem“. O technickém stavu se dozvíme např.: „šindelová krytina špatná, ... z části trouchnivá okna, velmi poškozená hlavní římsa,... Zatím budova v použitelném stavu...“ (*Pozor, tato ocenění bývají velmi ošidná a vůbec nemusí odpovídat skutečnosti!*)

V letech 1896 – 1900 probíhala rekonstrukce pivovaru, při které bylo mimo jiné „z varny zřízeno humno zaklenuté do 16 travers se dvěma podvleky na 6 litinových sloupech, rekonstruován hvozď i ječmenné pudy“.

V roce 1897 byl postaven nový parostrojní pivovar (dnes dům č.p. 70 mezi novým parkovištěm u sýpky a historickou budovou pivovaru) a ve staré budově zůstaly jen některé provozny. Nový pivovar byl se starou částí důmyslně propojen v jeden celek (to je onen můstek ve výšce druhého nadzemního podlaží mezi budovou č.p. 1 a č.p.70 a kovová konstrukce pod tímto můstkem...).

Z následujících desetiletích nejsou dohledány žádné informace o stavebních úpravách starého pivovaru. Plánovaná dokumentace se dochovala do konce 19. století, písemné doklady a účetní materiál z 20. století se týká výroby a obchodních záležitostí.

Před první světovou válkou se v jilemnickém pivovaru vařilo kolem 15 tisíc hektolitrů piva ročně, (před rozšířením pivovaru na konci 19. století činila roční produkce necelou třetinu), **po válce výroba poklesla na 2 000 hektolitrů** a přes následný rychlý vzestup předválečné úrovně již nedosáhla. **Poslední pivo se zde stácelo kolem roku 1950.**

Výměrem ze dne **24.2.1947** přidělilo ministerstvo zemědělství ČSR dne 24. března 1950 objekt starého pivovaru s úřednickým domem (prádelnu se zahradou, parkem a pastvinou v celkové výměře 6713 ha) **městskému národnímu výboru** za stanovenou cenu 257.000 Kčs.

Historická budova za komunismu zchátrala, využívala se částečně jako sklad, později zůstala z velké části zcela nevyužitá. Údržbu památkových prostor bývalého pivovaru komplikovaly v roce 2001 dosud nedořešené restituční požadavky.

Jak již uvádíme výše v textu, **je budova v současnosti ve vlastnictví dvou majitelů. Jižní křídlo vlastní Správa KRNAP**, která tuto část objektu postupně zrekonstruovala (hlavní práce dokončeny v roce 1998). V jižním křídle dnes návštěvník najde městskou knihovnu a také část expozic Krkonošského muzea.

Severní trakt budovy je ve vlastnictví města Jilemnice. Již od 90. let 20. století jsou v této části objektu realizovány mnohé opravy, které se vyžádaly nemalé náklady (opraveny byly opěrné zdi kolem objektu, odvodnění, střecha, vnější omítky). **Až do roku 2007 byly pro opravy severního traktu č.p. 1 využívány také státní peníze z Programu regenerace městských památkových rezervací a památkových zón.**

Vnější plášť objektu byl zrekonstruován a bylo nutné začít přemýšlet o důkladné celkové rekonstrukci interiérů zadního traktu domu č.p. 1.

Vše začalo **v roce 2006**, kdy **město** zpracovalo projektovou dokumentaci a **podalo žádost o dotaci do 2. výzvy Finančních mechanismů Evropského hospodářského prostoru Norsko. Oficiální schválení a podepsání dohody o udělení dotace proběhlo až v květnu 2008. Stavební práce na úpravách vnitřních prostor probíhaly po celý rok 2009. Od ledna 2010 se pracovalo na vnitřním vybavení** – instalaci osvětlení a nábytku. (viz webové stránky města Jilemnice)

Po téměř pěti letech od prvních myšlenek na celkovou rekonstrukci interiérů severního traktu domu č.p. 1 se 1. října 2010 v 17 hod. slavnostně otevře zcela nová expozice Krkonošského muzea (historie lyžování) v nově opraveném interiéru Jilemnického pivovaru (oficiální název budovy schválený radou města

Ke zdárnému průběhu realizační fáze projektu přispěli **partneři projektu – Správa KRNAP** (v rámci ní samozřejmě i Krkonošské muzeum), **Národní památkový ústav, Skiforeningen/Skimuseet v Oslo** a realizační firmy – Ateliér Tesařík, Ing. Marek Tůma, Stavební společnost s. r. o. Hostinné, Vladimír Pajurek, HMS – Elektro s. r. o., Agentura regionálního rozvoje Liberec, Mgr. Jiří Lízler, S. E. Q. s. r. o. a další.

Náklady projektu se vyšplhaly na 42 mil. Kč, dotace činila 927 189 EUR (v přepočtu podle průměrného kurzu projektu 25,2 Kč/EUR činí dotace cca 23,3 mil. Kč, pozn.: dotace byla původně počítána v kurzu 28,501 Kč/EUR, v průběhu realizace však došlo ke snížení kurzu). **Projekt „Expozice muzea v památkově chráněném objektu čp. 1 – Jilemnice“ byl podpořen grantem z Norska prostřednictvím Norského finančního mechanismu.**

Realizací projektu došlo k naplnění několika cílů, přičemž tím hlavním je zejména

uchování evropského kulturního dědictví (což je zároveň jedna z prioritních oblastí Finančního mechanismu EHP/Norska).

Od roku 2010 by se tedy měla začít psát nová historie, nebo alespoň obsáhlá kapitola v historii jedinečného barokního objektu č.p.1 v Jilemnici. Návštěvníci budou moci v rekonstruovaných prostorách zhlédnout zajímavé **expoziční Krkonošského muzea**, zejména pak zcela novou expozici lyžování. Objekt dále oživí **tržnice řemesel**, ve které bude kromě jiných řemesel k zhlédnutí také pečlivě opravený a zprovozněný historický stuhařský tkalcovský stav z roku 1903. Dům rozveselí také hlasy dětí a studentů z místních škol, kteří zde budou moci využívat **informační centrum mládeže**. A v neposlední řadě je v objektu nově k dispozici **multifunkční sál** zřízený v historickém sále „Na valečkách“. Je to nádherný sál zaklenutý dvanácti poli křížových kleneb nesených kamennými sloupy. Přijďte se podívat na některý z chystaných kulturních pořadů v novém sále. Na všechny aktivity do nově zrekonstruovaného domu č.p. 1, Jilemnického pivovaru, jste srdečně zváni!

Sepsáno v srpnu 2010 –PePo–

Použité zdroje:

- František Gabriel, Olga Novosadová: *Stavebně historický průzkum, Jilemnice – č.p. 1, pivovar, Česká Lípa 2005*
- Jan Luštinec: *Jilemnice, historická zastavení, Jilemnice 2000*
- Miloslav Bartoš: *Zpráva o výsledcích studia pramenů k historii měděných dolů na Kozinci a města Jilemnice, Jilemnice 2004*
- *Zpravodaj města Jilemnice září 2010*, autorem článku „Severní trakt č.p.1 se otevře veřejnosti“ je Petra Therová
- <http://www.pivovary.info/historie/ij/ij.htm>